

Anna Villarroya
annavillarroya@ub.edu
Universitat de Barcelona

Maite Barrios
mbarrios@ub.edu
Universitat de Barcelona

ESTUDIS I RECERCA SOBRE EDICIÓ I HÀBITS LECTORS

ESTUDIOS E INVESTIGACIÓN SOBRE EDICIÓN Y HÁBITOS LECTORES

STUDIES AND RESEARCH ABOUT EDITION AND READING HABITS

Els enllaços d'aquest article han estat revisats el dia 10/11/2012.

RESUM | RESUMEN | ABSTRACT

Tot i la greu crisi econòmica que afecta globalment l'economia i la societat catalana i, en particular, al sector editorial i les polítiques d'incentivació en aquesta àrea, les iniciatives, en molts casos, sorgides de l'àmbit acadèmic han permès mantenir viu el coneixement sobre l'edició i els hàbits lectors de la població catalana. En aquest sentit, durant els anys 2010 i 2011 és destacable el nombre d'estudis publicats, els grups de recerca que s'han constituït o la quantitat de seminaris i congressos que s'han organitzat entorn de l'edició i els hàbits lectors a Catalunya. En l'àmbit de l'Administració pública cal destacar l'aprovació, a final de 2011, del Pla nacional de lectura 2012-2016 amb l'objectiu de vertebrar els esforços dels diferents sectors i àmbits de la societat catalana orientant-los cap a l'augment dels hàbits lectors dels ciutadans i així incrementar l'accés al coneixement i el capital cultural i humà del país. Entre els objectius més concrets que es planteja el Pla destaca l'increment del percentatge de població lectora per apropar-lo a la mitjana europea, passant des de l'actual 62 % al 71 %.

A pesar de la grave crisis económica que afecta globalmente la economía y la sociedad catalana y, en particular, el sector editorial y las políticas de incentivación en este área, las iniciativas, en muchos casos, surgidas del ámbito académico han permitido mantener vivo el conocimiento sobre la edición y los hábitos lectores de la población catalana. En este sentido, durante los años 2010 y 2011 es destacable el número de estudios publicados, los grupos de investigación que se han constituido o la cantidad de seminarios y congresos que se han organizado en torno a la edición y los hábitos lectores en Cataluña. En el ámbito de la Administración Pública cabe destacar la aprobación, a finales de 2011, del Plan nacional de lectura 2012-2016 con el objetivo de vertebrar los esfuerzos de los diferentes sectores y ámbitos de la sociedad catalana orientándolos hacia el aumento de los hábitos lectores de los ciudadanos y así incrementar el acceso al conocimiento y el capital cultural y humano del país. Entre los objetivos más concretos que se plantea el Plan destaca el incremento del porcentaje de población lectora para acercarlo a la media europea, pasando desde el actual 62 % al 71 %.

Despite the serious economic crisis that is affecting the entire Catalan economy and society, and the publishing sector and incentive policies in this area in particular, initiatives that frequently emerge from the academic arena have provided up-to-date knowledge on publishing and the Catalan population's reading habits. In the 2010-2011 period, a notable number of studies have been published, research groups have been formed and numerous seminars and conferences have been organized on publishing and reading habits in Catalonia. At the end of 2011, the Regional Government of Catalonia approved a Catalan Reading Plan for 2012-2016 to coordinate the efforts of different sectors and areas of Catalan society in order to boost the population's reading habits and therefore increase access to knowledge and Catalan cultural and human capital. Some of the specific objectives of the plan are to increase the percentage of the population that reads from the current 62 % to 71 %, which will bring it in line with the European average.

PARAULES CLAU: Edició, hàbits lectors

PALABRAS CLAVE: Edición, hábitos lectores

KEYWORDS: Publishing, reading habits

1 PRESENTACIÓ

Tot i la greu crisi econòmica que pateix el país, la generació i acumulació de coneixement en l'àmbit de l'edició i el foment dels hàbits lectors de la població catalana ha seguit la tendència positiva d'anys anteriors. En les properes pàgines es fa una revisió de l'activitat de recerca i difusió del coneixement que s'ha produït en aquests dos àmbits durant els anys 2010 i 2011. L'exposició s'estructura en quatre grans blocs: en el primer, es fa esment als estudis, la majoria encarregats per institucions públiques, entorn a l'activitat editorial a Catalunya i als hàbits lectors de la població catalana. En aquest mateix apartat es fa referència als grups de recerca, reconeguts per la Generalitat de Catalunya, així com als projectes i tesis doctorals defensades els anys 2010 i 2011 sobre alguna de les temàtiques considerades. El segon bloc està enfocat a les activitats de difusió i divulgació d'aquesta recerca, com també a les iniciatives polítiques en aquesta àrea. En concret, es recullen els principals congressos, seminaris i reunions científiques, com també els premis i exposicions que s'han produït al voltant de l'activitat editorial i el foment de la lectura en els territoris de parla catalana. En el tercer bloc es detallen les publicacions més rellevants en els àmbits de l'edició, els hàbits lectors, la promoció de la lectura des de la biblioteca pública i els plans de foment per promoure la lectura. Finalment, en el darrer bloc s'inclou una bibliografia seleccionada de tot tipus de documents sobre l'activitat d'edició i els hàbits lectors.

2 ESTUDIS I RECERCA

2.1 INFORMES I ESTUDIS

El nombre d'informes i estudis publicats entorn de l'activitat editorial i els hàbits lectors ha estat prou prolífic durant els dos anys considerats. Tant a escala nacional com regional, la publicació d'aquests informes i estudis ha permès aproximar-se al sector en un context clarament marcat per la crisi econòmica que travessa el país. Entre els principals estudis i informes cal destacar els següents:

- Baró, Ezequiel; Cubeles, Xavier (2010). «La dimensió econòmica dels sectors culturals de Catalunya 2007. Sector del Llibre». *Estudis, Fulls de Cultura i Comunicació*, 24-3.

Aquest document, centrat en el sector del llibre, forma part d'un estudi més ampli en què es presenta el seguiment de les variables principals (valor afegit brut, ocupació i contribució del sector del llibre a l'economia catalana) que han de permetre valorar l'abast i la dimensió econòmica de les activitats catalogades com a culturals durant el període 2002-2007. Per analitzar el sector del llibre concretament, s'han considerat a més de l'edició de llibres, les arts gràfiques, la distribució a l'engròs de llibres i les llibreries.

- Institut d'Estadística de Catalunya (2010). *Enquesta de consum i pràctiques culturals infantils 2007-2008*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Institut d'Estadística de Catalunya.

L'*Enquesta de consum i pràctiques culturals infantils* és la primera edició d'una enquesta amb previsió quinquennal duta a terme pels departaments de Cultura i d'Educació i per l'Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT). Té com a objectiu estudiar la participació en activitats culturals i de lleure de la població catalana de 6 a 14 anys. La particularitat d'aquesta enquesta rau en el fet que aquest tram d'edat mai s'havia estudiat, ja que les enquestes de consum i pràctiques culturals infantils a Catalunya han anat tradicionalment dirigides a la població a partir de 15 anys. Els resultats que es presenten contenen dades sobre els temes relacionats amb la cultura i el lleure següents: la lectura de llibres, de diaris i de revistes; l'assistència a biblioteques, museus, exposicions i monuments; l'audiència de música, l'assistència a concerts, l'assistència al cinema, al teatre, a espectacles de dansa i circ; la pràctica d'activitats artístiques, l'audiència de ràdio i televisió, l'ús de tecnologies de la informació i comunicació, així com les activitats fetes en el temps lliure i la socialització cultural.

Des del punt de vista dels continguts de l'enquesta, s'ha tingut en compte el fet que en l'àmbit univers cultural dels infants conflueixen institucions socialitzadores com ara la família i l'escola, així com els entorns extrafamiliar i extraescolar més immediats, que incideixen en la motivació dels infants i adolescents a dedicar un temps al consum cultural.

En l'àmbit concret de la lectura, l'enquesta ofereix, entre d'altres, dades sobre el tipus de lectors, la mitjana de llibres llegits, el grau en què es trobaria a faltar la lectura en cas de no llegir, la freqüència de lectura dels pares o l'accés al darrer llibre llegit. Pel que fa a les biblioteques, l'enquesta inclou dades sobre la freqüència d'assistència, les tasques dutes a terme a la biblioteca, si l'escola disposa de biblioteca perquè la puguin usar els alumnes o el perfil socioeconòmic del visitant.

- Fundació Audiències de la Comunicació i la Cultura (2010, 2011). *El baròmetre de la comunicació i la cultura*.

L'objectiu principal del *Baròmetre*, impulsat per la FUNDACC (Fundació Audiències de la Comunicació i la Cultura), és proporcionar informació valuosa als agents del mercat de la comunicació i la cultura (mitjans i grups de comunicació, agències de mitjans, indústries culturals, empreses i institucions diverses) interessats a definir estratègies comercials i polítiques efectives.

Com en edicions anteriors, el *Baròmetre* ofereix dades bàsiques sobre usos i consums de llibres (nombre de llibres llegits a l'any, gèneres literaris habituals, procedència i llengua dels llibres). Totes les dades es classifiquen segons perfils dels consumidors i territoris. A més, la informació de cada perfil es creua amb les dades d'audiències (premsa, ràdio, televisió, etc.) i amb les de consums culturals (cinema, música, espectacles, etc.).

- Villarroya Planas, Anna; Escardíbul Ferrà, Josep Oriol (2010). *Anàlisi de la despesa de les llars catalanes en cultura i comunicació (1998-2008)*. Barcelona: Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, Generalitat de Catalunya.

Aquest treball té com a objectiu analitzar l'evolució de la despesa en cultura i comunicació de les llars catalanes al llarg del període 1998-2008. A més de centrar-se en el gruix d'aquestes despeses al llarg d'una dècada, l'estudi aprofundeix en l'evolució de les preferències de la societat catalana per uns i altres tipus de béns i serveis. Entre els sectors considerats en l'estudi, destaca l'evolució de la compra de llibres de lleure de les llars catalanes.

- Conecta Research & Consulting (2011). *Hàbits de lectura i compra de llibres a Catalunya 2011*.

L'estudi encarregat pel Gremi d'Editors de Catalunya i l'Associació d'Editors en Llengua Catalana inclou dades del baròmetre d'hàbits de lectura i compra de llibres a Catalunya al llarg de l'any 2011.

- Federación de Gremios de Editores de España (2011). *Comercio interior del libro en España. Año 2010*. Madrid: Federación de Gremios de Editores de España.

En aquest informe, que s'elabora anualment, s'analitzen les dades referents a l'exercici econòmic 2010 sobre les empreses editorials privades i agremiades a Espanya. L'estudi inclou dades desagregades per comunitats autònomes; d'aquí que sigui possible analitzar Catalunya respecte de la resta de l'Estat espanyol. Entre les variables que s'inclouen a l'informe destaquen la xifra global de facturació per vendes de llibres en el comerç interior, així com les referides a l'oferta de llibres i la seva comercialització; l'ocupació del sector; la distribució geogràfica de la producció i de la distribució de llibres; la llengua d'edició; l'edició en format de butxaca i en nous suports; el preu dels llibres; els canals de comercialització, i la quantitat global pagada per drets d'autor. Per segon any consecutiu s'inclou un capítol sobre l'edició en format digital, atesa la seva importància actual.

- Federación de Gremios de Editores de España (2011). *Hábitos de lectura y compra de libros en España 2010*. Madrid: Federación de Gremios de Editores de España.

En aquest estudi, que es duu a terme anualment, s'analitza el comportament dels ciutadans espanyols, a partir de 14 anys, en matèria de lectura i compra de llibres. En concret, l'informe preveu el tipus de lectors, la freqüència de lectura, el nombre de llibres llegits, les hores de lectura setmanals, els temes preferits pels lectors, les raons de la no-lectura, etc.

L'estudi inclou dades desagregades per comunitats autònomes que fan possible l'anàlisi de Catalunya respecte de la resta de l'Estat espanyol.

- Ministerio de Cultura (2011). *Encuesta de hábitos y prácticas culturales en España 2010-2011*. Madrid: Ministerio de Cultura.

La publicació recull els resultats principals obtinguts de l'*Encuesta de hábitos y prácticas culturales en España 2010-2011*, referits al conjunt de la població espanyola de 15 anys i més. L'enquesta dóna continuïtat al treball dut a terme els anys 2001-2002 i 2006-2007. La finalitat del projecte és: per una banda, avaluar l'evolució dels principals indicadors relatius als hàbits i pràctiques culturals dels espanyols, i, per l'altra, aprofundir en altres aspectes rellevants en l'àmbit cultural, especialment els relatius als consums culturals. L'estudi proporciona dades per comunitats autònomes i facilita l'anàlisi de Catalunya respecte de la resta de l'Estat espanyol.

- Ediciones SM (2011). *Anuario sobre el libro infantil y juvenil 2011*. Madrid: Ediciones SM.

Es tracta de la vuitena edició de l'informe anual publicat pel Grupo SM. El document inclou les dades estadístiques relatives al 2010, així com les tendències principals del sector i un repàs a la situació del llibre infantil i juvenil a Espanya, amb referències a les comunitats autònomes. S'inclou a més un monogràfic sobre la presència i reputació de la col·lecció «Barco de Vapor» a la Xarxa i, finalment, es recullen els actes més rellevants sobre literatura infantil i juvenil que van tenir lloc l'any 2010.

2.2 PROJECTES I GRUPS

En aquesta secció cal destacar la convocatòria de l'Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca (AGAUR) de la Generalitat de Catalunya per reconèixer i subvencionar les activitats dels grups de recerca de Catalunya. En concret, aquesta convocatòria té per objectiu donar suport a grups de recerca de les universitats i centres públics i privats de Catalunya sense finalitat de lucre, a fi de potenciar-ne el desenvolupament o la consolidació. En l'última edició (SGR 2009), corresponent al període 2009-2013, van rebre suport dos grups relacionats amb la promoció de la lectura i els hàbits lectors del públic infantil i juvenil i un grup sobre l'edició de textos literaris i didàctica de la lectura. A continuació es descriuen breument els trets més rellevants d'aquests grups:

- BESCOLAR. Grup de Recerca en Biblioteques Educatives. Dirigit per la doctora Teresa Mañà de la Universitat de Barcelona, com a grup de recerca singular (GRS).

El Grup està format per professorat de les facultats de Biblioteconomia i Documentació de la Universitat de Barcelona i la Universidad Complutense de Madrid, així com per professorat de la Facultat de Ciències de l'Educació de la Universitat Autònoma de Barcelona. La línia de recerca principal és la implantació i el desenvolupament de les biblioteques escolars en els centres d'educació primària i secundària. Entre les activitats, destaquen els estudis quantitius i qualitius sobre les biblioteques escolars, així com l'organització d'activitats formatives i de transferència del coneixement per als professionals de les biblioteques escolars.

El Grup està integrat per professors investigadors i doctorands del Departament de Didàctica de la Llengua i de la Literatura de la Universitat Autònoma de Barcelona, professorat de secundària i alguns especialistes externs. L'objectiu principal és la recerca en l'ús dels llibres infantils i juvenils per als aprenentatges literaris a l'escola obligatòria. Entre les línies de recerca, destaquen l'anàlisi de les obres literàries destinades als infants i adolescents en relació amb els aprenentatges que ofereixen per a la formació del lector, els hàbits lectors i la programació escolar de les lectures, i la discussió interpretativa de llibres infantils i juvenils.

- GRETEL. Grup de Recerca de Literatura Infantil i Juvenil i Educació Literària. Dirigit per la doctora Teresa Colomer de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), com a grup de recerca emergent (GRE).

El Grup està integrat per professors investigadors i doctorands del Departament de Didàctica de la Llengua i de la Literatura de la Universitat Autònoma de Barcelona, professorat de secundària i alguns especialistes externs. L'objectiu principal és la recerca en l'ús dels llibres infantils i juvenils per als aprenentatges literaris a l'escola obligatòria. Entre les línies de recerca, destaquen l'anàlisi de les obres literàries destinades als infants i adolescents en relació amb els aprenentatges que ofereixen per a la formació del lector, els hàbits lectors i la programació escolar de les lectures, i la discussió interpretativa de llibres infantils i juvenils.

- TEXLICO. Textos literaris contemporanis: estudi, edició i traducció. Coordinat pel doctor Ramon Pinyol de la Universitat de Vic, com a grup de recerca consolidat (GRC).

El grup està format bàsicament per professors i investigadors dels departaments de Filologia i Didàctica

de la Llengua i la Literatura, Filologia Catalana i Espanyola, Informació i Documentació, Traducció i Interpretació, i Traducció i Ciències Humanes de la Universitat de Vic. Entre les línies de recerca cal destacar l'estudi sobre editorials, la traducció i recepció a Catalunya, l'estudi i edició de textos literaris catalans del segle XX i la didàctica de la lectura i la literatura.

Pel que fa a la recerca subvencionada, cal destacar el projecte concedit l'any 2010 per estudiar les biblioteques escolars a Espanya, dirigit per Inés Miret Bernat dins de la convocatòria per a estudis sobre l'ensenyament i avaluació de la comprensió lectora i les biblioteques escolars del Ministerio de Educación.

2.3 TESIS

En l'apartat de tesis doctorals cal destacar, durant els dos anys considerats, les dues incorporacions més rellevants al web de Tesis doctorals en xarxa (TDX):

- González Batlle, Jordi. (2010). *La lectura a secundària: un cas pràctic de dinamització lectora a través de la biblioteca de centre*. Direcció de Glòria Bordons de Porrata-Doria. Departament de Didàctica de la Llengua i la Literatura de la Universitat de Barcelona.

Aquesta tesi se centra en l'estudi de la dinamització lectora portada a terme per la biblioteca d'un centre escolar de secundària. La tesi revisa les aportacions principals en l'àmbit de la dinamització lectora en l'educació secundària. En concret, analitza aspectes referents als hàbits i als perfils lectors de l'alumnat, la incidència de les noves tecnologies i el naixement d'un nou model lector. La tesi també recull l'estudi de cas basat en el model d'investigació-acció portat a terme durant tres cursos acadèmics.

- Aliagas Marin, Cristina (2011). *El desinterès lector adolescent. Estudi de cas de les pràctiques i identitats lletrades d'una colla d'amics des de la perspectiva dels Nous Estudis de Literacitat*. Direcció de Daniel Cassany i Josep Castellà. Departament de Traducció i Ciències del Llenguatge de la Universitat Pompeu Fabra.

La tesi consisteix bàsicament en un estudi de cas sobre la generació de la identitat lectora en l'ado-

lescència. A partir d'una aproximació ecològica i etnogràfica valora la posició resistent envers la lectura dins i fora del context acadèmic d'un grup d'adolescents.

3 DIFUSIÓ I DIVULGACIÓ

3.1 CONGRESSOS, SEMINARIS I REUNIONS CIENTÍFIQUES

Pel que fa a l'organització de congressos, seminaris i reunions científiques entorn de l'edició i els hàbits lectors durant els anys 2010 i 2011 a Catalunya, cal destacar com a més rellevants o representatius de les dues temàtiques considerades els que es recullen a continuació.

Amb relació a l'edició de llibres, la Fira Internacional del Llibre de Barcelona LIBER, que se celebra anualment a final del mes de setembre i inici del mes d'octubre a Barcelona, és la trobada professional més important del sector a Espanya, un referent a Amèrica Llatina i una de les més destacades del món. Promoguda per la Federación de Gremios de Editores de España (FGEE), la trobada està dirigida a tots els professionals de la indústria del llibre com ara editors, llibreters, distribuïdors, bibliotecaris, autors, docents, professionals de les arts gràfiques, agents literaris i proveïdors de serveis. En el si d'aquesta trobada, el 2010, la FGEE va lliurar el Premi de Foment de la Lectura 2010, en la modalitat de biblioteques, a la Biblioteca Municipal de Burgos, principal impulsora del Salón del Libro Infantil y Juvenil de Burgos.

Quant als hàbits lectors, el 10 de novembre de 2010 l'Associació Lectura Fàcil va organitzar la 1a Jornada «Fomentem la lectura amb LF». A la Jornada hi van participar més de 150 persones del món bibliotecari, educatiu i social. L'acte el va organitzar el Grup de Treball de Lectura Fàcil del Col·legi de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya, en col·laboració amb l'Associació Lectura Fàcil, el Consorci de Biblioteques de Barcelona i el Servei de Biblioteques de la Diputació de Barcelona.

La Jornada va servir per compartir experiències sobre l'ús dels materials de lectura fàcil en diferents àmbits: escoles, biblioteques i un centre penitenciari, i per a diferents públics: gent gran, persones amb discapacitat

intel·lectual, alumnes nouvinguts, alumnes amb trastorns d'aprenentatge, població immigrada, reclusos, etc.

Un any més tard, el 26 d'octubre de 2011 va tenir lloc la 2a Jornada d'Intercanvi d'Experiències en Lectura Fàcil. «Usuaris i gestors», organitzada pel Grup de Treball de Lectura Fàcil del Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya (COBDC) en col·laboració amb l'Associació LF, la Facultat de Biblioteconomia i Documentació de la Universitat de Barcelona i l'Observatori sobre Biblioteques, Llibres i Lectura de la Universitat de Barcelona. La Jornada, especialment adreçada a tots els professionals interessats a utilitzar els materials de lectura fàcil, va consistir en l'exposició tècnica d'experiències reals dirigides a públics amb diversos graus de dificultat lectora, així com en la reflexió crítica entorn de les polítiques portades a terme pels diferents nivells de govern en aquest àmbit.

També quant als hàbits lectors, el 4 de maig de 2011 va tenir lloc el Tercer Seminari de l'Aula Jordi Rubió i Balaguer (curs 2010-2011) organitzat per la Facultat de Biblioteconomia i Documentació de la Universitat de Barcelona. Amb el títol «La funció de la lectura en el procés de formació de la persona, de l'estudiant i del professional», el Seminari va tenir com a principal objectiu l'anàlisi de la funció de la lectura en el procés de formació de la persona, de l'estudiant i del professional. També cal destacar les II Jornades sobre Literatura Infantil i Juvenil organitzades per la Casa d'Amèrica de Catalunya durant el mes de maig de 2011. Pioneres en el seu gènere al nostre país, el propòsit principal d'aquesta iniciativa és difondre la literatura infantil i juvenil feta a l'Amèrica Llatina, una producció poc coneguda a Catalunya i Espanya. Així mateix, les Jornades plantegen socialitzar les reeixides accions de promoció de la lectura que es duen a terme al llarg del territori llatinoamericà, principalment en països com ara Colòmbia, l'Argentina, Veneçuela i Mèxic.

Pel que fa a la Comunitat Valenciana, cal assenyalar les Jornades Formatives sobre el Pla de Foment Lector de Centre, que van tenir lloc els mesos de novembre i desembre de 2011 i que va organitzar la Fundació Bromera. Amb aquestes jornades la Fundació, que té la seu a Alzira, ha volgut donar resposta a les necessitats i qüestions plantejades pels docents arran de l'aprovació de l'Ordre 44/2011 de la Conselleria d'Educació que

aposta pel Pla de foment de la lectura com un element fonamental dins de la programació dels centres educatius valencians.

3.2 EXPOSICIONS

La Gerència de Serveis de Biblioteques programa cada any una sèrie d'exposicions monogràfiques sobre diferents temes d'interès (d'actualitat, educatius, aficions, etc.) destinades tant al públic infantil i juvenil com adult. Les exposicions itineren per les biblioteques de la Xarxa de la Diputació i s'acompanyen de mostres bibliogràfiques i guies de lectura. L'objectiu d'aquestes exposicions és fomentar la lectura i despertar l'interès dels usuaris per aquests temes dels quals les biblioteques posseeixen informació bibliogràfica i documental. En la taula 1 es mostra la llista d'exposicions que van tenir lloc durant l'any 2011.

Taula 1. Exposicions programades durant l'any 2011 per la Gerència de Serveis de Biblioteques

Títol de l'exposició
100 Anys d'en Massagan
A pençar
L'aventura antàrtica 1897-1913
Els barris mariners
Canvi climàtic i Drets humans
Comerç just: un producte, una història
De l'abc al sms: exposició monogràfica
L'esport al servei del desenvolupament i la pau
Els grans transatlàntics
Menja bé, tu hi guanyes
Mestres i pedagogues
La novel·la romàntica
L'oci i el mar
Pesca i vida a la costa catalana a la primera meitat del segle XX
La pesca tradicional
El punt de lectura: entre l'art i la publicitat
Qui no anuncia no ven! Anunciem nova exposició itinerant
Retrat d'un escàndol universal: la discriminació i la violència contra les dones
Territoris Fantàstics de la Literatura Infantil i Juvenil
Els treballs portuaris
Vida rural a Catalunya

La Institució de les Lletres Catalanes de la Generalitat de Catalunya també ha organitzat algunes exposicions per promoure l'hàbit lector. En aquest sentit, cal destacar, per una banda, l'exposició «Ficcions enfora! La literatura catalana exporta relats: 101 veus que contenen històries», que va tenir lloc entre el 9 d'abril i el 13 de juny de 2010 a Barcelona. L'exposició respon a l'objectiu de divulgar les fites principals de la projecció exterior de les nostres lletres i el ressò internacional de narradors i dramaturgs catalans contemporanis. Per l'altra, s'ha de remarcar l'exposició sobre l'obra de Salvat-Papasseit titulada «Salvat-Papasseit poetavantguardistacatalà», duta a terme entre els mesos de desembre de 2010 i abril de 2011. L'exposició plantejava un recorregut cronològic mitjançant diversos materials documentals i punts de lectura, que permetien reconstruir de manera visual la biografia del poeta català.

Finalment, cal apuntar que el Consell Català del Llibre Infantil i Juvenil (ClijCAT) organitza anualment tot un seguit d'exposicions monogràfiques que aborden temes diversos des del punt de vista de la literatura infantil i juvenil. A més, l'entitat dona la possibilitat de cedir les exposicions, així com el material i fons relacionat a les institucions o organismes interessats.

3.3 PREMIS

L'hàbit lector i les editorials veuen canalitzada la seva promoció a partir de diferents premis que són ja habituals en la llengua catalana. La diversitat dels premis és molt àmplia i va des dels que promouen la creació literària dels mateixos infants i adolescents fins als destinats a premiar estratègies que facilitin l'hàbit lector. En aquest sentit cal destacar:

- El **Premi Sambori Omnium** que té com a objectiu principal promoure la participació dels alumnes i els centres de primària i de secundària en un projecte comú per difondre l'ús de la llengua catalana dins de l'àmbit escolar, tot incentivant la imaginació, la creativitat i els valors pedagògics de cadascun dels centres. En el 2010 i 2011 se'n van celebrar la quarta i cinquena edicions.
- El **Premi Carlemany** per al foment de la lectura el van crear l'any 1993 el Govern d'Andorra, la Fundació Enciclopèdia Catalana i les editorials Proa i Columna. Malgrat que el Premi té una història propera al 20 anys, l'objectiu actual és afavorir el gaudiment de la lectura entre els joves i que aquests últims esdevinguin els actors principals de la convocatòria. D'aquesta manera, el Premi s'ha convertit en una fórmula pionera en llengua catalana inspirada en el premi francès Goncourt des Lycéens, que té una tradició de 23 anys.
- El **Premi Rovelló** és el primer premi a Catalunya d'assaig sobre literatura infantil i juvenil. Va néixer l'any 2002 fruit de la idea d'en Josep Vallverdú, que va proposar a l'Ajuntament de Mollerussa crear un premi destinat a difondre la literatura infantil i juvenil. La periodicitat d'aquest premi és biennal i l'última edició va tenir lloc el 2010.
- **Premi d'experiències de foment de la lectura «Ciutat d'Alzira»** (València). Els anys 2010 i 2011 han tingut lloc la quarta i cinquena edicions d'aquest premi promogut per la Fundació Bromera i la Regidoria de Cultura de l'Ajuntament d'Alzira. El Premi va néixer el 2005 amb l'objectiu de premiar i donar suport a les diverses actuacions que des dels centres escolars i des d'altres àmbits es porten a terme per potenciar i consolidar l'hàbit lector entre la població infantil i juvenil. En concret, la convocatòria vol fomentar les iniciatives que consciencien la població de la necessitat de llegir a la vegada que proposin estratègies, jocs o bé activitats que permetin difondre el plaer per la lectura.
- El **Premi de literatura infantil Atrapallibres** convocat pel ClijCAT pretén estimular la lectura i la imaginació entre el públic infantil. Amb aquesta finalitat, una comissió d'experts en literatura per a infants selecciona els llibres en català, en tres categories (9, 10 i 11-12 anys), i els presenta a tots els centres de primària i biblioteques de les Illes Balears, Catalunya i el País Valencià. L'objectiu d'aquest premi és aconseguir, d'una banda, que el major nombre possible de nens llegeixin els llibres seleccionats i, de l'altra, que dins de cada centre els infants es constitueixin com a jurat i presentin els llibres i els defensin davant dels seus companys per triar el llibre que els sembli el millor.
- De manera similar, el **Premi de literatura Protagonista Jove**, convocat pel mateix ClijCAT, té com a objectiu estimular la lectura entre els alumnes d'ESO i batxillerat de les Illes Balears, Catalunya i la Comunitat Valenciana. El format del Premi és idèntic al comentat en el paràgraf anterior però adreçat en aquest cas a edats compreses entre els 13 i 16 anys.

En suma, el recull de premis dels paràgrafs anteriors no és més que una mostra del panorama actual de convocatòries literàries i accions adreçades a incentivar i promoure els hàbits lectors entre els infants i joves. Cal destacar però que, a escala local, molts ajuntaments i organitzacions públiques i privades han

posat en marxa nombroses convocatòries per engrescar la població jove en l'hàbit literari. Així mateix, cal remarcar com aquests mateixos organismes promouen convocatòries que serveixen també de trampolí per a molts autors novells del nostre territori, com podeu veure en la taula 2.

Taula 2. Concurs i premis per a fomentar la lectura

Premi	Convocatòria	Creació
Concurs de textos de teatre infantil i juvenil Premi Guillem d'Efak	Associació Cultural Sa Xerxa, amb el suport de la Vicepresidència de Cultura, Patrimoni i Esports del Consell de Mallorca i de l'Institut d'Estudis Baleàrics	Públic en general
Premi de narrativa infantil Vicent Silvestre	Ajuntament d'Alzira, en col·laboració amb Edicions Bromera	Públic en general
Premi Associació Roda de Comerciants (Arc) de narrativa infantil i juvenil	Ajuntament de Roda de Ter	Nois/noies fins a 18 anys empadronats a municipi de la comarca d'Osona
Premi de contes infantils il·lustrats Llegir per Créixer	Patronat Municipal de Cultura de Torredembarra, amb el patrocini de Caixa Tarragona	Públic en general
Premi de narrativa infantil Magda Martí	Patronat Municipal de Cultura de Torredembarra, amb el patrocini de la Regidoria d'Ensenyament de l'Ajuntament de Torredembarra	Alumnes de 4t, 5è i 6è de primària de Torredembarra
Premi Juvenil de narrativa Fundació Unnim	Delegació Comarcal del Vallès Oriental d'Òmnium Cultural	Menors de 25 anys
Premi Juvenil de poesia Pedra de l'Encant	Delegació Comarcal del Vallès Oriental d'Òmnium Cultural	Menors de 25 anys
Premi Enric Valor de narrativa juvenil	Ajuntament de Picanya. Edicions del Bullent	Majors de 12 anys
Premi Literari «La Caixa» Plataforma Literatura Juvenil Escrita per Joves Autors	La Caixa i Plataforma Editorial S.L.	Autors entre 14 i 25 anys
Premis Literaris Joan Mañé Guillaumes	Grup d'Estudis Rapitencs	Nens de P3 fins a majors de 18 anys
Premi Cavall Fort	Fundació Cavall Fort	Públic en general
Premi de les Lletres Catalanes Ramon Llull	Govern de la Generalitat de Catalunya i Planeta	Públic en general

4 PUBLICACIONS

En aquest apartat es recullen els treballs més significatius publicats a Catalunya o en català sobre l'activitat editorial, el foment i la promoció de la lectura durant els anys 2010 i 2011.

4.1 EDICIÓ

Amb el títol «Comunidad Valenciana: a la expectativa» l'article d'Antoni Fluixà publicat a la revista *CLIJ. Cuadernos de literatura infantil y juvenil* assenyalava l'absència de canvis significatius en el panorama editorial valencià al llarg del 2010 i com la literatura infantil i juvenil que es publica en llengua catalana en aquesta comunitat viu, doncs, un període d'estabilitat, a pesar de la crisi econòmica. Pel que fa al gruix de les publicacions, segueix concentrant-se en les editorials veteranes (Tàndem, Bromera, Bullent, Tabarca, Marfil) amb algunes reincorporacions (Onada, Abril i L'Eixam), però sense gaires novetats. La narrativa segueix sent el gènere més present, encara que la producció de poesia ha estat abundant i de qualitat. En la llarga nòmina d'autors, Antoni Fluixà destaca la forta presència dels noms més assentats al costat d'algunes incorporacions novells.

Pel que fa a Catalunya, les *Actes del IV Congrés de Literatura Infantil i Juvenil Catalana* publicades el 2010 inclouen tot un bloc de ponències dedicat a «els reptes de futur», que giren a l'entorn del llibre electrònic i de les noves tecnologies aplicades a la literatura infantil i juvenil del segle XXI. Pel que fa a l'àmbit de l'edició, Lluís Farré amb el títol *Evolució i situació actual de la literatura infantil i juvenil* fa referència a l'elevada producció de títols i la ferotge competència entre les editorials. D'altra banda, Caterina Valriu assenyalava com l'evolució de la literatura infantil i juvenil ha portat a una major professionalització dels agents implicats en el llibre per a infants i joves (autors, il·lustradors, editors, mediadors, etc.), que l'ha allunyat del voluntarisme dels primers anys. En el camp editorial, l'autora destaca l'existència d'agrupaments editorials, però també la implantació incipient d'una xarxa de petites editorials alternatives i emergents.

També en l'àmbit català i amb el títol «Actividad editorial en catalán. Buenos resultados», inclòs en *l'Anuario sobre el libro infantil y juvenil 2011*, España, la professora

Teresa Mañà de la Universitat de Barcelona repassa les tendències del mercat del llibre infantil i juvenil català. A la vista de la quantitat de títols i editorials que es poden trobar en el mercat, l'autora assenyalava com l'efecte de la crisi no ha estat tan devastador com es preveia. Entre les estratègies seguides per les editorials destaca la recerca del que el mercat ha anomenat títols *crossover*, és a dir, llibres que puguin interessar joves i adults, com a nova estratègia per ampliar el públic. A aquesta tendència cal afegir-hi l'aparició de petites editorials, el creixement de les col·leccions en les editorials amb trajectòria, així com la competència entre els grans conglomerats de segells dedicats al llibre infantil i juvenil per mantenir la seva quota de mercat. Per a l'autora, l'any 2011 ens deixa, doncs, un conjunt significatiu de producció i activitat tot esperant les novetats que puguin aportar la tecnologia i la creativitat d'autors i editors.

4.2 HÀBITS LECTORS

En aquest apartat destaquem el monogràfic de la revista *Articles. Didàctica de la Llengua i de la Literatura*, que amb el títol *Què és el què llegeixen els «no-lectors»?* se centra en els no-lectors de l'àmbit educatiu. Amb l'objectiu principal de conèixer millor les característiques, l'evolució, les reaccions i les necessitats prioritàries generals d'aquest perfil lector, el monogràfic inclou la visió interdisciplinària dels seus autors, així com amb la veu dels no-lectors. Entre els diversos articles que componen el monogràfic cal destacar els treballs de Mireia Manresa i Lara Reyes. A *Retrat del lector literari feble: del desert a l'oasi de lectura*, Mireia Manresa aprofundeix en les característiques dels lectors febles, és a dir, els que llegeixen pocs textos literaris o que ho fan poc sovint. Així mateix, l'autora aporta dades sobre els efectes de la intervenció educativa en els joves que llegeixen pocs textos. A partir d'una recerca prèvia, l'autora ressegueix i analitza les lectures de vuitanta adolescents durant els tres primers anys d'educació secundària obligatòria. Atenent a la caracterització d'aquests tipus de lectors, es proposen pautes per dur a terme la intervenció escolar i, finalment, es plantegen algunes reflexions sobre el canvi d'hàbits del lector feble a través de les pantalles. Per la seva banda, Lara Reyes en l'article «Fer lectors en un context advers» mostra com el fet que els llibres i la lectura tinguin un paper important en les activitats diàries pot representar

Així mateix cal destacar el monogràfic *Lector i segle XXI* editat per Lluís Vicente, director de la biblioteca de l'Ateneu Barcelonès, i publicat a la revista *Item* el 2011. El monogràfic obre amb un debat entorn dels impactes de les noves tecnologies en els hàbits dels lectors i les perspectives de futur en la producció editorial i cultural, en l'ensenyament i en les biblioteques. Entre els diferents articles que configuren el monogràfic cal destacar el de Marià Marín Torné sobre el paper que té l'Administració en el foment de la lectura o el de Daniel Cassany sobre els nous hàbits de lectura dels joves, en el qual planteja diverses idees sobre les funcions i serveis que haurien d'exercir les biblioteques en el nou context digital, més divers i complex. un salt qualitatiu en la formació de lectors. L'autora descriu com divuit alumnes de l'Escola Francesc Aldea que ja havien desistit «d'això de llegir» es converteixen, durant el curs 2009-2010, en lectors experts i entusiastes que estimen els llibres, malgrat la realitat sociocultural adversa en què viuen.

4.3 PROMOCIÓ DE LA LECTURA DES DE LA BIBLIOTECA PÚBLICA

En l'àmbit de la promoció de la lectura des de la biblioteca pública, cal destacar l'aportació de Baró, Casas Poves, Mañà i Reyes Camps a les 12es Jornades Catalanes d'Informació i Documentació, que van tenir lloc el 19 i 20 de maig de 2010. Amb la comunicació «La promoció de la lectura a les biblioteques públiques de Catalunya: un terreny pròsper que cal endreçar», les autores presenten una anàlisi de l'estat de la promoció de la lectura a les biblioteques públiques de Catalunya, a partir de les actuacions de la Subdirecció General de Biblioteques de la Generalitat de Catalunya dutes a terme durant el 2009. S'hi reflexiona entorn a aspectes com ara la qualitat tècnica dels projectes, els costos de les accions, la mesura dels resultats de les activitats, la comunicació dels projectes, la innovació i el risc de les accions, les diferències entre municipis, i els estudis d'usuaris, entre d'altres. Així mateix, s'explica com la Subdirecció afronta aquestes circumstàncies a través d'un programa que té com a objectius principals augmentar la qualitat de la promoció de la lectura que té lloc a les biblioteques públiques a través de tres eixos interdependents: formació adreçada al personal de les biblioteques; creació i gestió d'un banc de bones pràctiques i recursos sobre i per a la promoció de la lectura, i subvencions

als municipis per organitzar projectes de qualitat de promoció lectora.

Pel que fa a biblioteques escolars, cal assenyalar l'article de Mariona Trabal que, amb el títol «El lector feble des de la biblioteca», ofereix, des de la perspectiva particular d'una bibliotecària escolar, un retrat ple d'idees, reflexions i estratègies que es poden posar en marxa des de la biblioteca dels centres per fer arribar els textos als membres de la comunitat de l'escola i, específicament, als lectors febles, amb l'objectiu de despertar-los l'interès lector.

4.4 PLANS INSTITUCIONALS PER PROMOURE LA LECTURA

A final de 2011, el Govern de la Generalitat va aprovar el Pla nacional de lectura 2012-2016, amb l'objectiu de vertebrar els esforços dels diferents sectors i àmbits de la societat catalana orientant-los cap a l'augment dels hàbits lectors dels ciutadans i així incrementar l'accés al coneixement i al capital cultural i humà del país. El Pla, que apel·la al conjunt de la societat, disposa del suport i la col·laboració de diferents agents socials públics i privats, relacionats directament o indirectament amb el llibre i la promoció de la lectura. Entre els objectius principals que es planteja el Pla destaca l'increment del percentatge de població lectora per apropar-lo a la mitjana europea, passant de l'actual 62 % al 71 %. En l'àmbit educatiu, el Departament d'Ensenyament participa en el Pla nacional de lectura que estableix com a objectiu estratègic la millora de l'èxit escolar de tots els alumnes. Per poder donar compliment a aquest pla s'han previst

Web del Programa de Biblioteques Escolars «Puntedu».

un conjunt d'actuacions, entre les quals cal destacar: El Gust per la Lectura, el Pla d'actualització del Programa d'Immersió Lingüística i el Programa de Biblioteques Escolars «Punedu».

En l'àmbit valencià, mitjançant l'Ordre 44/2011, de 7 de juny, la Conselleria d'Educació de la Generalitat Valenciana va regular els plans per fomentar la lectura en els centres d'aquesta comunitat. Entre altres objectius, l'Ordre pretén fomentar en l'alumnat dels centres educatius valencians l'interès per la lectura i desenvolupar així l'hàbit lector.

BIBLIOGRAFIA

Aliagas, Cristina; Manresa, Mireia; Vilà, Montserrat (2011). *Què llegeixen els «no-lectors»?* (monogràfic). *Articles. Didàctica de la llengua i la literatura*, 53 (gener), p. 7-11.

Associació d'Escriptors en Llengua Catalana (2010). *IV Congrés de Literatura Infantil i Juvenil Catalana*. Barcelona: Associació d'Escriptors en Llengua Catalana. 254 p.

Fluixà, Antoni (2010). «Comunidad Valenciana: a la expectativa». *CLIJ. Cuadernos de literatura infantil y juvenil*, 237 (setembre-octubre), p. 30-39.

Manresa, Mireia (2011). «Retrat del lector literari feble: del desert a l'oasi de lectura». *Articles. Didàctica de la llengua i la literatura*, 53 (gener), p. 12-24.

Mañà, Teresa (2011). «Actividad editorial en catalán. Buenos resultados». A: Ediciones SM (ed.). *Anuario sobre el libro infantil y juvenil 2011, España*. Madrid: Grupo SM, p. 41-47.

Reyes, Lara (2011). «Fer lectors en un context advers». *Articles. Didàctica de la llengua i la literatura*, 53 (gener), p. 58-67.

Trabal, Mariona (2011). «El lector feble des de la biblioteca». *Articles. Didàctica de la llengua i la literatura*, 53 (gener), p. 68-75.

Vicente, Lluís (ed.) (2011). *Lector i segle XXI* (monogràfic). *Item*, 55.